

УДК 342.9.01(091)

Л.І. Живицька,
здобувач МАУП

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДВІДОМЧОСТІ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Досліджено етапи історичного розвитку справ про адміністративні правопорушення, та проведено дослідження органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Наголошено на поетапному становленні суб'єктів, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, підвідомчість, нормативно-правове забезпечення, суб'єкти адміністративної юрисдикції, етапи.

Исследованы этапы исторического развития дел об административных правонарушениях, и проведено исследование органов, уполномоченных рассматривать дела об административных правонарушениях. Отмечено поэтапное становление субъектов, которым подведомственны дела об административных правонарушениях.

Ключевые слова: административные правонарушения, подведомственность, нормативно-правовое обеспечение, субъекты административной юрисдикции, этапы.

Stages of the historical development of administrative offences are investigated, as well as the research of the bodies, authorized to consider the cases about administrative offences is carried out. Stage-by-stage formation of the subjects, which are authorized to consider the cases about administrative offences is noted.

Keywords: administrative offences, jurisdiction, standard-legal ensuring, subjects of an administrative jurisdiction, stages.

Сьогодні Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає у главі 17 більше 50 органів, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення, тоді як на момент прийняття Кодексу таких органів було значно менше. Збільшення кількості таких органів пояснюється зростанням обсягів правового регулювання, появою нових галузей господарства, необхідністю застосування спеціальних знань і т.д.

Метою написання статті є дослідження еволюції підвідомчості у справах про адміністративні правопорушення, проведення порівняльного аналізу розвитку цього інституту у площині розвитку законодавства України.

Нормативно-правове забезпечення функціонування інституту підвідомчості при розгляді справ про адміністративні правопорушення, її вивчення як правового і соціального інституту набуває особливого значення за умов докорінних змін у системі правосуддя. Підвідомчість – нормативне вирішення питання про те, де повинна розглядатися конкретна справа і якому виду органів доручено розглядати відповідну категорію справ.

Вивченням питання трансформації інституту підвідомчості і в справах про адміністративні правопорушення займається значна кількість науковців, проте і досі це питання є недостатньо вивченим. Серед дослідників питань, пов'язаних з розвитком інституту підвідомчості, можна виділити таких вчених, як В. Б. Авер'янова, Л. Анохіну, Ю. Битяка, В. Власова, Ю. Вовка, С. Зівса, С. Кечек'яна, Ю. Козлова, О. Константія, М. Марченка, Ю. Осіпова, Г. Петрова, І. Побірченка, С. Студенікіної, В. Шаповала, А. Шебанова, А. Школик, О. Якуби та інших.

Так В.Б. Авер'янов вважає, що підвідомчість органів виконавчої влади – це найбільш загальне визначення усіх можливих станів управлінських відносин, які існують між органами виконавчої влади [1].

Окремо слід виділити роботу Л.С. Анохіної [2], в якій спеціально розглядалися питання підвідомчості справ про адміністративні правопорушення.

Основоположним питанням тут є структура системи суб'єктів адміністративної юрисдикції та тенденції її розвитку, оскільки це зумовлює розподіл сфер підвідомчості між суб'єктами. Свого часу Л.С. Анохіна запропонувала структуру системи суб'єктів адміністративної юрисдикції в Україні з урахуванням виділення “універсальних” і “галузевих” суб'єктів.

У свою чергу, І. Побірченко зазначає, що юридичні норми, сукупність яких утворює інститут підвідомчості, визначають не компетенцію певних юрисдикційних органів, а властивості (характер спірних правовідносин) справ, через які їх вирішення віднесено до компетенції того чи іншого органу [3].

Як зазначав Ю. Осіпов, підвідомчість постає як міжгалузевий інститут права, що виконує функцію розподільчого механізму юридичних справ між різними юрисдикційними органами [4].

Але вчені не торкнулися питання історії підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, що є важливим на цьому етапі вивчення проблеми.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції – це органи (посадові особи), уповноважені державою вирішувати справи про адміністративні правопорушення.

Можна виділити чотири етапи становлення органів, уповноважених вирішувати справи про адміністративні правопорушення. Перший етап: з 1924 по 1984 рр.; другий етап: з 1984 по 1991 рр.; третій етап: з 1991 – дотепер.

Початок першого етапу кодифікації адміністративного законодавства був покладений із прийняттям першого Адміністративного кодексу УРСР 12 жовтня 1927 року (до речі, подібного законодавчого акта не було прийнято ані у СРСР, ні в жодній іншій із радянських республік [5]), якому передувало розроблення у РФСР у 1924 р. проекту Адміністративного статуту, перейменованого у 1925 році на Адміністративний кодекс, який не було затверджено [6].

1937 р. законодавець відніс до відання суду значну категорію справ, що мають адміністративно-правовий характер. У період із 1937 р. до початку 60-х років суд діяв не стільки як інститут вирішення адміністративних спорів, скільки як орган попереднього контролю адміністративних актів зі стягнення недоїмок, штрафів тощо.

У період із середини 1960-х до середини 1980-х рр. адміністративне законодавство регулювало суспільні відносини в галузі державного управління, здійснювалося видання законів та інших нормативних актів із окремих галузей і сфер управлінських відносин, а також актів, які визначали структуру і управлінську діяльність окремих категорій органів державного управління.

З 1961 р. розпочався процес, основним напрямом якого більшість вчених-адміністративістів (Д.М. Чечот, Н.Г. Салищева) вважали подальше розширення з удосконалення контрольних повноважень загальних судів. Цей процес проявився в розробці, прийнятті й удосконаленні цивільного, трудового, земельного й адміністративного законодавства. Указ Президії Верховної Ради УРСР від 15.12.1961 “Про подальше обмеження застосування штрафів, що накладаються в адміністративному порядку” істотно змінив порядок порушення адміністративних справ – справи стали порушуватися, як правило, за скаргами зацікавлених осіб, зокрема, громадяни одержали право оскаржити в загальні суди постанови про накладення штрафів [7]. Цим же Указом було затверджено Положення “Про адміністративні комісії при виконавчих комітетах районних, міських, сільських, селищних рад народних депутатів Української РСР”, відповідно до якого адміністративні комісії при виконкомах районних, міських, сільських, селищних рад народних депутатів трудящих були включені до системи органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Таким чином, законодавець вступив на шлях розширення судової юрисдикції в справах, що виникають з адміністративно-правових відносин. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 12.04.1968 “Про порядок розгляду пропозицій, заяв і скарг громадян” (у редакції від 04.03.1980) були посилені адміністративно-процесуальні гарантії розгляду скарг, які подаються у відомчому порядку або через громадські організації [8].

Важливою передумовою розвитку інституту адміністративної юстиції в Україні було прийняття Кодексу про адміністративні правопорушення, яким до підвідомчості суду віднесені справи про адміністративні делікти, що характеризуються підвищеним ступенем суспільної шкідливості, а також продуманий і деталізований механізм розгляду цих справ, винесення і виконання рішень за ними [9].

Таким чином, аналіз становлення й розвитку інституту адміністративної юстиції в Україні (і в усьому Радянському Союзі) свідчить, що теорія і практика судового контролю йшла шляхом поступового розширення компетенції загальних судів із вирішення адміністративних спорів. Але Україна одержала у спадщину від Радянського Союзу систему, в якій адміністративні спори відносяться до відання загальних судів і розглядаються за правилами цивільного судочинства, а інші спори розглядаються в інстанційному порядку з дотриманням правил адміністративного процесу.

Ще у радянські часи була розгорнута дискусія з питання кодифікації. Кодифікація розглядалася як форма правотворчості і як форма систематизації законодавства. А.В. Міцкевич, писав, що кодифікація – це діяльність компетентних державних органів з переробки чинного законодавства, усунення в ньому протиріч, внесення в нього змін, викликаних потребами суспільного розвитку [10].

Протягом довгого часу кодифікації підлягали лише адміністративно-деліктні норми. Так, у 1927 році був прийнятий Адміністративний кодекс, у 1980 році – Основи законодавства про адміністративні правопорушення СРСР та союзних республік, у 1984 році – Кодекс про адміністративні правопорушення Української РСР.

Адміністративний кодекс УРСР містив 15 розділів, серед яких вже були розділи, які регулювали діяльність суб'єктів у справах про адміністративні правопорушення. Ці розділи мали такі назви: нагляд адміністративних органів у галузі промисловості; нагляд адміністративних органів у сфері торгівлі; порядок оскарження дій адміністративних органів [7]. Проте цей документ, відображаючи рівень розвитку тогочасної адміністративно-правової думки, не охоплював усього кола суспільних відносин, що регулюються адміністративним правом. Інакше кажучи, Адміністративний кодекс УРСР, попри свою назву, не був повноцінним кодифікаційним актом адміністративного законодавства [11].

У 1967 році було підготовлено перший варіант проекту Адміністративного кодексу УРСР. Над підготовкою його працювали співробітники Юридичної комісії при Раді Міністрів УРСР, створеної у березні 1963 році та відділ підготовки законопроектів й юридичних висновків, очолюваних І. Сірошом [12].

З метою упорядкування законодавства 13 жовтня 1980 р. вперше в історії радянського права були прийняті Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення, які стали базою для кодифікації всього законодавства про адміністративну відповідальність.

Розділом 3 “Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення”, який складався з 15 статей, визначено коло органів і осіб, уповноважених накладати адміністративні стягнення, порядок розгляду і вирішення адміністративних справ.

Другий етап кодифікації характеризується прийняттям в Україні 7 грудня 1984 р. Кодексу УРСР про адміністративні правопорушення [13]. І саме Кодекс України про адміністративні правопорушення більш повно висвітлює діяльність суб'єктів, уповноважених на вирішення адміністративних правопорушень.

Розділ III Кодексу мав назву “Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення”, глава 17 – “Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення”. Глава 17 містила в собі перелік органів, уповноважених розглядати вправи про адміністративні правопо-рушення, серед них такі:

- адміністративні комісії;
- виконавчі комітети селищних, сільських Рад народних депутатів;
- комісії в справах неповнолітніх;

- комісії по боротьбі з пияцтвом;
- районні (міські) суди (судді);
- органи внутрішніх справ (міліція);
- органи державного пожежного нагляду;
- органи залізничного транспорту;
- органи морського транспорту;
- Державна інспекція по маломірних суднах Української РСР;
- органи повітряного транспорту;
- органи автомобільного транспорту та електротранспорту; Правові і технічні інспектори праці професійних спілок;
- органи Державного комітету України по нагляду за охороною праці;
- органи держатоменергонагляду;
- органи інспекцій Міністерства машинобудування СРСР і Міністерства середнього машинобудування СРСР;
- митні органи;
- органи Міністерства оборони СРСР;
- органи та установи, що здійснюють державний санітарний нагляд;
- медичні служби Міністерства оборони СРСР, Міністерства внутрішніх справ СРСР і Комітету державної безпеки СРСР, що здійснюють санітарний нагляд;
- органи державного ветеринарного контролю;
- органи охорони водних ресурсів;
- органи рибоохорони;
- органи лісового господарства;
- органи мисливського господарства;
- органи Державної інспекції електрозв'язку системи Міністерства зв'язку СРСР;
- органи держсільтехнагляду;
- органи, які здійснюють державний пробірний нагляд.

Районні (міські), районні у містах комісії у справах неповнолітніх розглядали справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, крім справ про правопорушення, передбачені статтею 185 Кодексу. Комісії у справах неповнолітніх розглядали також справи щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють, про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 180, частинами першою, третьою, четвертою і п'ятою статті 184 Кодексу. Комісії по боротьбі з пияцтвом при виконавчих комітетах районних, міських, районних у містах Рад народних депутатів розглядали справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 156 і 179 Кодексу.

Органи річкового транспорту розглядали справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення правил користування засобами цього транспорту, правил щодо охорони порядку та безпеки руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на річковому транспорті, правил пожежної безпеки, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил на річковому транспорті. Від імені органів річкового транспорту розглядати справи про адміністративні правопорушення й накладати адміністративні стягнення мали право начальник Української республіканської інспекції судноплавства та його заступники, начальник служби безпеки судноводіння та його заступники, начальники лінійних інспекцій, старші капітани-інспектори і капітани-інспектори інспекцій судноплавства, начальники річкових портів та їх заступники, капітани річкових портів, начальники пристаней і вокзалів, начальники районів портів і начальники шлюзів, старші капітани і капітани портового нагляду, капітани суден, старша у місці розташування порту (пристані) посадова особа воєнізованої охорони виробничого об'єднання "Головрічфлот" Міністерства транспорту Української РСР (начальник об'єданого загону, начальник загону, командир, пожежний інструктор) та ревізори цього виробничого об'єднання.

Державна інспекція по маломірних суднах Української РСР розглядала справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення правил реєстрації та обліку

піднаглядних їй суден і правил користування цими суднами, а також базами (спорудами) для їх стоянок.

Від імені Державної інспекції по маломірних суднах Української РСР розглядати справи про адміністративні правопорушення й накладати адміністративні стягнення мали також право:

- 1) державні інспектори по маломірних суднах;
- 2) начальники державних інспекцій по маломірних суднах областей, міст Києва і Севастополя та їх заступники, начальники басейнових державних інспекцій по маломірних суднах та їх заступники, начальник Державної інспекції по маломірних суднах Української РСР та його заступник.

Правові і технічні інспектори праці професійних спілок розглядали справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства про працю і правил щодо охорони праці (стаття 41).

Розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мали право:

- 1) за порушення законодавства про працю – правові інспектори праці;
  - 2) за порушення правил щодо охорони праці – технічні інспектори праці.
- Медичні служби Міністерства оборони СРСР, Міністерства внутрішніх справ СРСР і Комітету державної безпеки СРСР, що здійснювали санітарний нагляд, розглядали справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм (в тому числі з охорони атмосферного повітря), відповідно, на об'єктах, розташованих на території військових містечок і навчальних центрів Міністерства оборони СРСР, та на об'єктах, підвідомчих Міністерству внутрішніх справ СРСР і Комітету державної безпеки СРСР (стаття 42).

Від імені органів, зазначених у цій статті, розглядати справи про адміністративні правопорушення й накладати адміністративні стягнення на посадових осіб мали право:

- 1) головний епідеміолог Міністерства оборони СРСР; начальник Центральної санітарно-епідеміологічної лабораторії Міністерства оборони СРСР, а також головні епідеміологи видів Збройних Сил СРСР, військових округів, округів ППО, груп військ;
- 2) начальник Центральної санітарно-епідеміологічної станції Міністерства внутрішніх справ СРСР та його заступник, а також начальник санітарно-епідеміологічного загону внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ;
- 3) начальники санітарно-епідеміологічних станцій Міністерства внутрішніх справ Української РСР і управлінь внутрішніх справ виконавчих комітетів обласних Рад народних депутатів, а також начальники санітарно-епідеміологічних станцій виправно-трудоустанов;
- 4) начальник санітарно-епідеміологічної станції Комітету державної безпеки СРСР та його заступник, а також головний епідеміолог військ Комітету державної безпеки СРСР;
- 5) начальник медичної служби Комітету державної безпеки Української РСР, начальники медичних служб управлінь Комітету державної безпеки Української РСР у областях, а також начальники санітарно-епідеміологічних загонів військ Комітету державної безпеки СРСР.

Так пройшов другий етап проведення становлення органів, уповноважених вирішувати справи про адміністративні правопорушення.

У 1991 році Україна здобула свою незалежність. Утворилася нова держава, яка потребувала змін не лише територіального характеру та органів влади, а й змін у законодавстві. Через 10 років після прийняття Кодексу про адміністративні правопорушення Української РСР відбулися зміни й у цьому нормативно-правовому акті. Це позначилося на статтях: 213, 220, 224, 230, 232, 234, 238-1, 238-2, 244-2, 244-4, 244-5, 244-6, 244-7 та ін. З'явилися нові органи, компетенцією яких став розгляд справ про адміністративні правопорушення та зникли деякі з тих органів, які до цього часу розглядали справи про адміністративні правопорушення. Районні (міські),

районні в містах комісії у справах неповнолітніх було виключено з переліку органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Виразнішою стала тенденція до збільшення кількості органів, яким було ввірено розгляд справ про адміністративні правопорушення. Це збільшення демонструвало, що Україна перебуває на шляху перетворень, а розширення обсягів правового регулювання та поява нових галузей господарства призвели до необхідності появи нових органів нагляду, контролю і розгляду справ.

З'явилися правові і технічні інспектори праці професійних спілок, органи державної контрольно-ревізійної служби в Україні, органи земельних ресурсів, органи державної служби з карантину рослин, органи Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, органи, які здійснюють державний пробірний нагляд, органи Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України, органи державної статистики, Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю, органи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації, органи Державного комітету України у справах захисту прав споживачів, органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України, органи державного контролю за використанням та охороною земель, органи Державної служби з карантину рослин України, органи державного контролю за цінами.

У наступні 10 років продовжилася тенденція до зростання кількості органів, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення. Зокрема, з'явилися органи Державної прикордонної служби, органи спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з державного нагляду за додержанням законодавства про працю, органи державного геологічного контролю, органи державної податкової служби, органи державного геологічного контролю, Національний банк України, Військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, органи Міністерства аграрної політики України, органи державного контролю в галузі насінництва і розсадництва, спеціально уповноважені органи виконавчої влади у сфері захисту рослин, органи державного контролю за якістю лікарських засобів та умовами їх виробництва, органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, органи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, органи Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки.

Натомість виключено таких суб'єктів, як комісії по боротьбі з пияцтвом, органи річкового транспорту, Державна інспекція по маломірних суднах Української РСР, органи інспекцій Міністерства машинобудування СРСР і Міністерства середнього машинобудування СРСР, митні органи, органи Держатоменергонагляду, медичні служби Міністерства оборони СРСР, Міністерства внутрішніх справ СРСР і Комітету державної безпеки СРСР, що здійснюють санітарний нагляд. Відбулися також зміни в органах внутрішніх справ, органах державного пожежного нагляду, органах залізничного транспорту та ін.

Зміни у становленні органів, уповноважених вирішувати справи про адміністративні правопорушення, продовжилися й на початку 21 ст. Поява нових суб'єктів зумовлена рядом обставин. По-перше, галузі управління з існуючими у них відносинами істотно відрізняються одна від одної, відзначаються різноманітністю і специфікою. Для того, щоб кваліфіковано вирішувати справи про адміністративні правопорушення, часто необхідно володіти спеціальними знаннями, наприклад, добре знати правила пожежної безпеки, дорожнього руху, ветеринарно-санітарні та ін. По-друге, оперативність та економічність провадження в багатьох випадках забезпечується тим, що стягнення накладають співробітники тих органів, які здійснюють контроль та нагляд за додержанням відповідних правил.

Повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення законодавець надав місцевим господарським та адміністративним судам, апеляційним судам, вищим спеціалізованим судам та Верховному Суду України, Фонду

гарантування вкладів фізичних осіб, органам центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду, національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, органам ринкового нагляду.

Як убачається з викладеного вище, тенденція до збільшення кількості органів, яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення, триватиме й надалі. Так, Кодекс України “Про адміністративні правопорушення” з 1984 р. зазнав стільки змін, що один їхній перелік складає декілька сторінок, а запропоновані редакції КУпАП являють собою доопрацьовані версії попереднього кодексу.

Переглянувши зміни, що стосуються появи, розвитку і становлення інституту підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, можна з упевненістю констатувати, зміни у цій частині продовжують відбуватися й тепер. Нормативне забезпечення підвідомчості справ про адміністративні правопорушення повинно вивести чинне законодавство на цивільний шлях розвитку та створити максимально дієвий механізм втілення правових норм у повсякденність. Головним кодифікованим джерелом адміністративного права є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), який було прийнято 7 грудня 1984 року. Питання підвідомчості справ про адміністративні правопорушення регулює ціла низка додаткових нормативно-правових актів, бланкетні норми яких містить КУпАП. Тільки на цей час налічується 1463 документи, до яких відсилає КУпАП. Це створює своєрідний колапс, адже єдиним правильним рішенням щодо збалансованості норм права є внесення змін до КУпАП для створення якісно впорядкованого і дієвого кодифікованого акту.

Важливим є досягнення чіткого розподілу розгляду справ про адміністративні правопорушення й удосконалення нормативного забезпечення підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, що посилить ефективність захисту прав, свобод і законних інтересів особи у сфері публічно-правових відносин, сприятиме стабільності судової системи та збільшення довіри до неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Авер'янов В.Б.* Адміністративне право України / В.Б. Авер'янов ; авт. кол. – К. : Юридична думка, 2004.
2. *Анохіна Л.С.* Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук / Л.С. Анохіна. – Харків, 2001. – 171 с.
3. *Побирченко И.Г.* Советский арбитражный процесс : учебник / И.Г. Побирченко. – К. : Высшая школа, 1988. – 271 с.
4. *Осипов Ю.К.* Подведомственность юридических дел / Ю.К. Осипов. – Свердловск, 1973. – 164 с.
5. *Пахомов І.М.* Радянське адміністративне право / І.М. Пахомов. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1962. – 287 с. – С. 38.
6. *Кузьменко О.* Генеза адміністративно-процесуального права / О. Кузьменко // Право України. – 2004. – № 6. – С. 23.
7. Ведомости Верховного Совета УССР. – 1961. – № 53. – Ст. 69.
8. Ведомости Верховного Совета УССР. – 1968. – № 11. – Ст. 192.
9. Ведомости Верховного Совета УССР. – 1984. – № 51. – Ст. 1123.
10. *Куртяк И.В.* Административно-деликтное законодательство : понятие, содержание, этапы развития / И.В. Куртяк // История государства и права. – 2003. – № 6. – С. 20.
11. *Пахомов І.М.* Радянське адміністративне право / І.М. Пахомов. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1962. – 287 с. – С. 39.
12. *Вовк Ю.* Проблема кодифікації адміністративного законодавства України : історичний досвід / Ю. Вовк // Право України. – 2003. – № 12. – С. 121.
13. *Пахомов І.М.* Радянське адміністративне право / І.М. Пахомов. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1962. – 287 с. – С. 44.
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

Отримано 19.03.2013